

ВИДАНЄ „ПРОСЬВІТИ” У. Н. СОЮЗА.

I. 9. Рік II.

Vol. II. No. 9.

За Падолист-Грудень 1915 November-December

2

З М І С Т :

	Сторона
Гаси огонь поки не розгорів ся.....	3
Одно слово	21
Підчас слідства	29
Пороги	36
Філимон і Бавкида	38
Пяниця	50
Молоко	54
Найважнійші гігієнічні правила	57
Швець в раю	62

ЦІНА 20 ЦЕНТІВ.

Ukrainian Michigan
League Inc.
MICHIGAN AVE.

З друкарні „Свободи“ — 83 Grand St., Jersey City, N. J.

1915

ENLIGHTENMENT

Published bi monthly

**THE BOARD OF EDUCATION OF
THE UKRAINIAN NATIONAL ASSO-
CIATION OF AMERICA**

at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

Terms of Subscription:

U. S. A. **75 c.** a year
To other countries **\$1.00** a year
Single copy..... **20 c.**

Ukrainian Michigan League Inc. MICHIGAN AVE.

Лев Толстой.

Гаси огонь поки не розгорів ся.

Тоді Петро приступив до Него і рече: Господи! Кілько разів грішити буде брат мій против мене і мені прощати ему? До семи разів?

Рече ему Ісус: Не до семи разів, кажу тобі, а до сїмдесять разів по сїм.

Тим то подібне царство небесне цареві, що схотїв обчислити ся з слугами своїми.

Як же почав числити ся, приведено ему одного, що завинив ему десять тисяч талантів.

А коли він не мав що віддати, то его пан звелїв продати і его і жінку і діти і все, що мав, та віддати.

Тоді слуга упав і поклонив ся ему і каже: Пане, потерпи мені, і все віддам тобі.

І змилосердив ся пан над тим слугою і пустив его і дарував ему довг.

А слуга той, вийшовши, найшов одного з товаришів своїх, що завинив ему сто динарів; і вхопивши его, давив та каже: Віддай мені, що винен.

Тоді товариш его упав ему до ніг, молив его і казав: Потерпи мені, і все віддам тобі.

Але він не схотїв, а пішов і укинув его в темницю, поки віддасть довг.

Колиж побачили его товариші, що стало ся, дуже їм стало жаль; і пішли вони та розказали своєму панови, що стало ся.

Тоді пан прикликав его та рече: Слugo хедачий! Весь довг я тобі відпустив, коли ти просив мене.

Чи не слід було й тобі помиловати товариша твого, як і я помилював тебе?

І прогнівавшись пан его, передав его мучителям, аж поки віддасть ему весь довг.

Так і Отець мій небесний робити-ме вам, як не будете прощати кождий своєму братови від серця вашого его провин.

(Еванг. сьв. Мат. гл. XVIII. 21—35).

Жив в селі господар Іван Щербак. Жив гарно; сам був в повній силі, робітник, та три сини на ногах: оден жонатий, другий парубок, а третій підросток, їздив з кіньми і зачинав орати. Стара Іваниха була баба розумна і господарна, і невістка попалась тиха й роботяща. Тільки й було неробучого рота в хаті, що старенький старий отець; він семий рік лежав на печі на дихавицю. У Івана всего було досить: трое коний з жеребятем, корова з теличкою, п'ятнайцять овець. Баби обували, обшивали хлопів і робили в поли; хлопи господарили. Хліба ставало поза новий. Вівсом збували податки і всі потреби. Тільки би життя Іванови з дітьми. Та хата об хату жив з ними сусід, Гаврило Хромий, син Гордія Йванового. І завелась з ним у Івана ворожнеча.

Поки жив старий Гордій і господарував отець Івана, жили вони по сусідськи. Треба бабам сита або цебрика, треба чоловікам мірошника або колесо змінити до часу то посилають бувало з одної хати до другої і по сусідськи помагають один другому. Забіжить теля на гумно, то зженуть та тільки скажуть: „не пускай, у нас ще не спрятана стирта”. А того, щоби ховати та замикати в гумні або в шопі або набріхувати один на других, того й зроду не бувало.

Так жили за старих. А стали господарити молоді: почалось инакше. А все пішло з марниці.

У Іванової невістки вчасно почалась нести курочка. Стала молода збирати покладки під великодні сьвята; що днини йде за яєчком під шопу до воза. Раз видно, діти сполошили курку, і вона перелетіла через пліт до сусідів і там знесла ся. Чує молодиця: кудкудаче курка. Думає вона собі: „тєнер нема часу: треба у́брати ся на сьвято; пізнійше зайду та возьму”. Пішла вечером під шопу до воза: нема яйця! Стала молодиця допитувати свєкрів, дївера*), чи не взяли вони. „Ні — кажуть, — не брали”. А Тараско, менший дївер, каже: „твоя чубаточка знесла ся на дворі у сусїда; там кудкудакала і відтам прилетіла”. Дивить ся молодиця на свою чубату: сидить вона разом з когутом на жердці, вже очи завернула, спати зібрала ся. І спитала би її, де знесла ся, та не відповість. І пішла молодиця до сусідів. Стрінула її стара.

„Тобі молодице чого треба?”

— Та що — каже, — бабусю? Моя курочка сьогодні до вас перелїтала; чи не знеслась вона де тут?

„І на очи не бачили! У нас свої, дякувати Богу, давно несуть ся. Ми свої позбирали, а чужих нам не треба. Ми доню, по чужих хатах не ходимо збирати яєць”!

Уразила ся молодиця. Сказала лишнє слово, сусїдка єще два, і стали баби лаяти ся. Ішла Іваниха з водою, увязалась також. Вискочила Гаврилиха, стала сусїдці докоряти; випімнула, що було, та й та приплєла, чого не було. І пішла тріскот-

*) Дївер — швагер.

ня; всі кричать нараз раді пусті: „Ти така, ти сяка, ти злодійка, наплюжниця, ти й старого свекра голодом морини”!

— А ти жебращка! Ти моє сито подерла: та й коромесло у тебе наше, давай коромесло!

Ухопились за коромесло, вилили воду, здерли хустки, стали бити ся. Надіхав з поля Гаврило, заступив ся за свою бабугу. Вискочив Іван з сином, стовпились у куну. Іван, хлоп здоровий, всіх розкидав; Гаврилови вирвав клачок бородини. Збіг ся народ: на силу їх розняли.

От і з того пішло.

Завинув Гаврило свій жмут бородини в напірець поїхав до волосної управи судити ся.

— Я — каже — не на те її плекав, мою бороду, щоб її рябий Іван дер!

А его жена хвалить ся сусідкам, що вони тепер Івана засудять, заплють на Сибір. І пішла ворожнеча.

Умовляв їх з печи старий зараз з першої днини, та не слухали молоді. Говорить він їм:

— Пусте ви, діти, робите і з пустого починаєте. Погадайте лише, що вся справа пішла у вас через яйце. Підняли діти яйце: ну, Бог з ним! В однім яйці користи мало. У Бога для всіх стане. Ну, сказала дурне слово, то ти його поправ: наущи, як ліпше сказати. Ну, побились: грішні люди; буває й се. Ну підіть же, перепросіть ся і конець всему. А піде на удри, то гірше вам буде.

Не послухали молоді старого; гадали, що те все старий говорить не до річи, а так тільки бурчить по старечу.

Не покоровив ся Іван сусїдови. — Я каже — єму борода не рвав, він її собі сам висмикав; а єго син мені обірвав петельки і цілу сорочку на мені. Ось вона!

І поїхав Іван судити ся. Судились вони і у мирового і у волосного. Поки судили ся, прощав у Гаврила сворень з воза. Посудили баби за той сворень Іванового сина.

— Ми — кажуть — бачили, як він ночію підходив попід вікно до воза; а кума говорила, що він заїздив до корчми і там з тим сворнем напрошував ся корчмареви.

І знов стали судити ся. А дома що днини то лайка, то й бійка. І діти лають ся у старших навчають ся і баби зійдуть ся на ріці, то не так пральниками бють, як язиками цокотять, а все на лихо.

Зразу висуджували хлони оден на другого; а потому так й на правду, де тільки що недобре сховане, зараз і пірве. І так само привчили і баб і дітний. І стало їх жите все гірше і гірше. Судили ся Іван Щербак з Гаврилом Хроном і на зборах і у волосній управі і у мирового, так що й всім судям навкучилось. То Гаврило на Івана наведе грошову кару, або арешт, то Іван на Гаврила. І чим більше пакостили оден другому, тим більше озлоблялись. Собаки схоплять ся, то чим більше дуть ся, тим більше озвіряють ся. Собаку бють з заду, а вона думає, що то її тота кусає, і єще більше розпалює ся. Так і ті хлони. Поїдуть судити ся, їх покарають одного чи другого грішми або арештом: і за все те у них розпалює ся серце одному на другого... Пожди но! — мовляв — я то-

бі все те віддам”! І так ішло у них шість літ. Тільки старий на печи все говорив одно. Начне бувало упоминати:

— Що ви, діти, робите? Киньте ви всі свої обрахунки, роботи не занедбуйте і на людпй не злобїть ся, то лїпше буде. А то чим бїльше злобитесь, тим гїрше.

Не слухають старого.

На семім роцї зайшло о те, що на весїлю Іванова невістка стала при людях ганьбити Гаврила, стала єму виказувати, що єго прихопили з чужими кїньми. Гаврило був пияний, не здержав серця, ударив бабу і шибнув так, що вона недїлю лежала; а баба була вагітна. Врадував ся Іван, поїхав з просьбою до судїї. „Тепер — думає — розвяжусь з сусїдом; не минути єму Сибїри”. Та знов не вийшло по єго мисли. Не приняв суд просьби. Оглянули бабу: баба встала і знаків нема. Поїхав Іван до мирового, і сей переслав справу до волости. Став Іван заходити ся у волости, поставив писареви та старшинї пів відра солодкої і вистарав ся, що присудили висїчи Гаврилови спину. Прочитали Гаврилови на судї рішенє.

Читає писар: „Суд постановив покарати селянина Гаврила Хромого двацїтьма рїзками при волоснїй управї”. Слухає і Іван рїшення та глядить на Гаврила, що він тепер буде робити. Вислухав Гаврило і побїлів як полотно, повернув ся і вийшов до сїний. Вийшов за ним Іван; хотїв він до коня та почув: говорить Гаврило.

— Гарно! — каже: — Він мою спину висїче!

Запалить ся вона у мене, але щоб у него не запалило ся щось важнішого!

Зачув ті слова Іван і зараз вернув ся до судів.

— Судії справедливі! Він грозить мене спалити. Послухайте: він сказав при свідках.

Пізвали Гаврила.

— Правда, ти говориш?

— Я нічого не говорив. Січте коли ваша власть. Видно, що мені одному треба терпіти за мою правду, а йому все вільно.

Хотів ще щось сказати Гаврило, та затряслись у него і губи і щоки. І відвернув ся він до стіни. Налякали ся навіть судії, дивлячись на Гаврила. „Щоби він і справді — думають — не зробив що злого сусідови або й собі самому!”

І став говорити старенький судия:

— А ось що, братчики: погодіть ся ви ліпше по доброму! Ти, брате Гаврило, чи добре зробив, що ударив вагітну жінку? Ну, добре, що Бог помилував; а то який би був заподіяв гріх! Чи добре? Ти послухай ся та поклонись йому, а він тобі дарує. Ми перепишемо се рішення.

Почув се писар та каже:

— Так не можна, бо після 117-того параграфу не було добровільної угоди, а запало рішення суду; а рішення повинно увійти в силу.

Але судия не послухав писаря.

— От — каже — свербить язик! Перший параграф брате: пам'ятати на Бога; а Бог велів погодити ся.

І став судия знова умовляти мужиків, но надаремно; не послухав его Гаврило.

Мені — каже — без одного пятьдесят літ, у мене жонатий син, і з роду мене не були; а тепер такий Іван привів мене під різки, і я йому маю поклонити ся! Ну, нехай буде; попам'ятає мене Іван!

Знову затремтів голос у Гаврила; не міг більше говорити. Він повернув ся і вийшов.

Від волости до хати було десять верст; Іван пізно вернув ся домів. Вже баби вийшли стрічати худобу. Відпряг він коня, упорав ся і вийшов до хати. В хаті не було нікого. Діти не вернули ще з поля, а баби стрічали худобу. Вийшов Іван, сів на лаву і задумав ся. Пригадав він собі, як Гаврилови оголосили рішення і як він побілів і відвернув ся до стіни. І защеміло у него серце. Прирівнав він до себе, коли би его присудили висіти. І жаль єму стало Гаврила. І чує він: закашляв ся старий на печі, обернув ся, спустив ноги і поліз з печі. Зсунув ся старий, притаскав ся до лави і сів. Утомив ся, поки доліз до лави. Відкашляв старий, опер ся на стіл і каже:

— Що-ж? Засудили?

Іван каже: на двацять різок засудили.

Похитав старий головою.

— Зле — каже — Іване, ти робиш. Ох, зле! Не єму, а собі зле робиш. Ну, висічуть єму спину; а тобі полегшає від того? Що?

— Пізнійше не буде! — сказав Іван.

— Що не буде? Чиж він гірше робить від тебе?

Розсердив ся Іван. — Як то? — каже: Що він мені зробив? Він був би мені бабу вбив на

смерть! Та він і тепер грозить мене спалити. Щож? Кланятись єму за те?

Зітхнув старий і каже:

— По усе́му вольно́му сьві́ті ти Іване ходиш і їдиш, а я на печі котрий вже рік лежу; ось ти й думаєш, що ти все видиш, а я нічого не виджу. Ні, сину; тобі нічого не видно, тобі злість очі заступила. Чужі гріхи перед очима, а свої за спиною. Ти сказав, що він зле робить...

Коли би він оден зле робив, не було би лиха. Чи лихо поміж людьми від одного заводить ся? Лихо між двома. Їго погань тобі видно, а своєї не видно. Як би він сам був лихий, а ти добрий, лиха би не було. А бороду хто єму видер? А по судах хто єго тягав? А всьо на него складаєш. Сам погано живеш і від того йде лихо. Не так я, сину, жив і не так вас учив. Ми із старим, з єго вітцем, чи так жили? Ми як жили? По сусідськи! У него вийшла мука, прийде баба: — Дядьку Фроле, мука треба! — Іди, молодице, до комори та набери, кільки треба. У него бувало нема кого післати з кіньми: — Іди, Івасю, з кіньми! — або у мене не стане чого; іду до него: Дядьку Гордію, того а того треба. Бери, дядьку Фроле! — Оттак у нас бувало й легко було нам жити. А тепер що? От колись ту розказував жовнір за Плевну. Що-ж? У вас тепер війна гірше тої Плевни. Чи се жите? Не гріх то? Ти хлоп; ти господар в дому; від тебе йде приклад. А ти чого учиш своїх баб та дітий? Собачити ся! Колись ту Тараско, той смаркачина, лає тітку Ірину при матери, а матір сьміє ся. Чи то добре? Від тебе-ж іде приклад. Ти в душі своїй

подумай! Чи годить ся так: Ти мені слово а я два; ти мені в писок, а я тобі два рази? Ні сину; Христос по сьвітї ходив та не так учив нас, дураків. Тобі слово, а ти змовчи; єго самого совість переконає. Оттак Він учив нас! Тобі раз в писок, а ти настав ся ще; на — мов — бий коли я заслужив. А єго совість зганить; він і покорить ся і тебе послухає. Так то Він нам приказував а не носа задирати. Що-ж мовчиш? Чи добре я говорю?

Мовчить Іван, слухає.

Закашляв ся старий, на силу відпочав, та знов став говорити: — Ти думаєш, що Христос нас зле учив? А тож усе для нас, для нашого добра. Ти бодай о земнім житю погадай! Що, чи тобі ліпше чи гірше стало з того часу, як у вас тота Плевна завела ся? Почисли-но, кілька добра ти протратив на суди, кілька проїздив та прохарчував? У тебе сини — такі орли піднялись; тобі би жити та в гору йти: а у тебе достатки стали маліти. А від чого? Все від того від гордості твоєї! Тобі з дітьми треба в поле їхати та сіяти, а тебе враг жене до суду. Не в час зореш, не в час посієш, то вона, матінка, й не родить. Овес чому отсе не вродив ся? Ти коли єго сів? З міста приїхав. А що висудив? Собі на шию! Ех, сину! Ти памятай на свою роботу, роби з дітьми на поли та в дому, а скривдить тебе хто, так ти по Божому вибач, а й в роботі буде тобі вільнійше і на душі все у тебе буде легко.

Мовчить Іван.

— Ось що, Івасю! Послухай мене старого! Піди ти, запряжи малого, їдь зараз таки в управу,

полагоди там усі справи і піди рано до Гаврила, погодись з ним по Божому та до себе запроси — завтра і так сьвято (було се під другої Пречистої), — постав самоварчик, возьми пів кварти і розв'яжи всі гріхи, щоби їх більше не було, та і бабам і дітям закажи.

І знову зачав старий, мов би вгадав:

— Іди, Івасю не відкладай! Гаси огонь в початку; а розгорить ся тоді єго не спиниш.

Хотів старий єще щось сказати та не доказав; прийшли баби до хати, зацокотіли як сороки. До них вже всі вісти дійшли, і як Гаврила засудили на різки і як він похваляв ся спалити. Всьо довідали ся і свого додали і вже з Гавриловими бабами вступили на вигоні на його поляти ся. Стали розказувати, як їм Гаврилова невістка грозила референтом; референт мов тягне за Гаврилом, він усю справу тепер переверне. А учитель мов уже другу просьбу написав на Івана до самого царя; а в просьбі тій прописано все, і за сворень, і за огород, і половина господарства тепер на них перейде. Вислухав їх Іван і знов у него похололо серце; і він розгадав ся миритись з Гаврилом.

У господаря в хаті все роботи багато. Не вдав ся Іван в розмову з бабами, а встав, вийшов з хати і пішов на гумно та до стодоли. Поки упорав ся з роботою, вже й сонечко зайшло за хату, приїхали й діти з поля. Вони орали під зиму на ярину. Стрів їх Іван, розпитав про роботу, поміг уладнати ся, відложив розірваний хомут до направи; хотів ще попрятати жерди під шопу, та вже цілком смеркло ся. Лишив Іван жерди на завтра, під-

кинув худобі їсти, відчинив ворота, випустив Тараска з кіньми на улицу їхати на ніч, знов запер та заложив підворітницю.

Тепер повечеряти та спати! — погадав Іван; хопив розірваний хомут і пішов до хати. Та до того часу забув і про Гаврила і про те, що говорив отець. Ледво до дверей та до сіний, аж чує: зза плота лає когось сусід хриплим голосом: „На якого чорта!” Спинився Іван, постояв, послухав, поки Гаврило лаяв ся; похитав головою і пішов до хати.

Війшов він у хату. В хаті засьвітили: молодича в куті сидить за кужелю, стара ладить вечерю, старший син крутить волокни до постолів, другий сидить при столі з книжкою, Тараско збирає ся на ніч.

В хаті все гарно, весело, колиб не те лихо, лихий сусід. Війшов Іван сердитий, скинув кітку з лави і насварив на баб, що шафлик не на місці. І нудно стало ему, сїв, насупив ся, почав хомута лагодити а з мисли не сходять Гаврилові слова, як то він на суді відгрожував ся і як отцо про когось хриплим голосом гукнув: „убити его варто”!

Подала стара Тарасови вечерю. Попоїв він, надїв козушину, кафтан, підперезав ся, взяв хліба і пішов на улицу до коний. Хотів его старший брат провести, та Іван сам встав і вийшов перед хату. На дворі вже цілком стало темно, захмарилося і підняв ся вітер. Зійшов Іван з ганку, підсадив сина, підгнав за ним лоша і постояв, посмотрів, послухав, як Тараско поїхав долі селом, як зіхав ся з другими хлопцями і як вони геть

відіхали, що їх і не чути. Постояв, постояв Іван у воріт, і не виходять у него з голови Гаврилові слова: „Щоби у тебе щось важнішого не запалило ся!”

— І себе — думає собі Іван — не послухає. Така посуха та ще й вітер! Зайде де з задуги, підложить огонь, та й сліду по ній нема! Спалить злодій і стане невинний. От колиб так його зловити, вже не утік би!

І так ся думка залягла Іванови в голові, що не пішов він назад на ганок, а просто зійшов на улицю, за ворота, за угол. „Давай, обійду обійств; хто его знає!” І пішов Іван тихою ходою попід ворота. Що йно зайшов він за угол, поглянув здовши плота: і увиділось йому, що на тім углі щось шуснуло, ніби висунулось і назад сховало ся за угол. Спинив ся Іван і притих; слухає і дивить ся: все тихо, тільки вітер листочками на лозині тріпоче і по соломі шелестить. Було темно, хоть око вибери та вдивились очі в темноту, і видить Іван весь угол і стріху. Постояв він поспотрів: нема нікого.

„Видно, привиділо ся” подумав Іван, „а все таки обійду”. І пішов крадучись, попід шопу. Стунає Іван тихо в постолі, так що й сам своїх кроків не чує. Дійшов до угла, аж дивись: на тім кінці щось блиснуло і назад скрило ся. Так і вразило Івана в серце, і спинив ся він. Тільки пристанув, на тім самім місці спалахнуло ясніше і виразно видно, як спиною до него сидить чоловік в шапці, прикучнувши, і жмут соломи розпалює в руках. Затовкло ся у Івана серце в грудях

мов птиця і напружив ся весь і пустив ся великими кроками. Сам під собою ніг не чує. „Ну” думає „тепер не втікне, на місци прихоплю”!

Не далеко дійшов еще Іван, аж нараз засьвітлось ясно-ясно, та, вже не на тім місци і не маленький огник, а полумем спалахнула солома під ostrішиною і несе на стріху і стоїть Гаврило і всего его видно.

Як яструб на жайворонка кинув ся Іван на Хромого. „Звяжу!” думає: „не втікне тепер!” Та зачув видно, Хромий кроки, оглянув ся і — відки і взяла ся прудкість — шугнув мов заяць попід шопу.

— Не втікнеш! — закричав Іван і налетів на него. Тільки хотів він его ухопити за ковнір а Гаврило вирвав ся єму зпід руки, а Іван ухопив его за полу. Пола обідерла ся і упав Іван: „Гвалту! Держіть”, крикнув Іван, зірвав ся і побіг дальше. Поки він піднімав ся, Гаврило був уже коло своєї хати; але й тут настиг его Іван. Та тільки хотів він его схопити, якраз щось его заморочило, — мов каменем ударило в голову. Се Гаврило коло хати підняв дубовий кіл, і коли Іван підбігав до него, з усього розмаху ударив его по голові.

Замерочило Івана, іскри посипались з очий, потому потемніло в очах, і захитав ся він. Коли опам'ятав ся, Гаврила вже не було; було ясно як у день і від его хати, мов би машина йшла, гуділо, і тріщало щось. Іван обернув ся і побачив, що его задна клуня вся горіла, а бічну захопило; і огонь і дім і огарки соломи гнало з димом на хату.

„Щож се братці! крикнув Іван, підняв руки і вдарив ними себе по боках: „Таж мені тільки було вирвати з остріщини та задоптати!”

Хотів Іван закричати та дух йому захопило і не добув голосу. Хотів бічи: ноги не рушають ся, одна за другу зачіпає. Пішов поволі, зробив два кроки, захитав ся, знов ему заперло дух. Постояв, відітхнув і пішов. Поки він обійшов клуню і дійшов до огню, бічна клуня була в огні, захопило вже й угол хати і ворота; з хати валив огонь і не було до неї приступу. Народу збіглося багато, та не було що діяти. Сусіди виносили своє і виганяли з обійсть свою худобу. Після Іванової заняла ся Гаврилова хата; підняв ся вітер, перекинуло через улицю. Мов мітлою змело половину села.

У Івана лише старого витаскали та самі пови-скакували, в чім були; а то все лишило ся. Крім конний, що були на нічлігу, вся худоба згоріла: кури погоріли на сїдалах; вози, плуги, борони, жінчині скрині, збіже в сусіках — все згоріло. У Гаврила худобу вигнали і деро повиносили.

Горіло довго, всю ніч. Іван стояв коло свого обійстя, дивив ся та тільки приговорював: „Щож се братці! Тільки було вирвати та задоптати!” Але коли завалила ся стеля в хаті, він поліз в сам огонь, хопив обгорілий сволок і став тягнути з огню. Баби побачили его і стали кликати назад; але він витаскав сволок і поліз за другим та пошпотнув ся і упав в огонь. Поліз за ним син і витягнув его. Спалив собі Іван бороду і волосє, попалив одіж і попик руки та нічого не чув. „Се він з горя одурів!” говорив народ. Став огонь погасати,

а Іван все стояв і тільки приговорював: „Братці, щож се? Тільки було вирвати!” Над ранком при-слав війт за Іваном сина.

— Дядьку Іване, твій батько вмирає; велів тебе прикликати попращати ся.

Забув Іван і про батька і не розумів, що йому кажуть.

— Який — батько? Чого?

— Велів тебе прикликати попращати ся; він у нас умирає в хаті. Ходімо дядьку Іване!

Ледво порозумів Іван і пішов за війтовим сином. .

Коли старого виносили, окинуло його соломою з огнем і обпалило. Їго занесли до війта подальше, де не горіло. Коли Іван прийшов до вітця, в хаті була лише сама стара війтиха і діти на печі. Всі були при огни. Старий лежав на лаві з сьвічкою в руці і споглядав на двері. Коли син увійшов, він зарушав ся. Стара підійшла до него і сказала, що прийшов син. Він велів призвати єго ближше. Іван підійшов і тоді старий промовив:

— А що, Івасю — сказав він, — говорив я тобі? Хто спалив село?

— Він, тату — сказав Іван. — Він, я й застав єго. При мені він і огонь підложив під стріху. Мені було лише вихопити жмут соломи з огнем та задоптати і нічого би не було.

— Іване! — сказав старий: — Моя смерть прийшла, а й ти будеш вмирати? Чий гріх?

Іван вліпив очі в батька і мовчав; він нічого не міг вимовити.

— Перед Богом кажи: чий гріх? Що я тобі казав?

Аж тепер опам'ятав ся Іван і все порозумів. І засопів він носом і впав на коліна перед вітцем, заплакав і сказав: „Мій батечку! Даруйте мені ради Христа! Винуватий я перед вами і перед Богом!”

Старий порушав руками, переняв сьвічку в ліву руку і поніс праву до чола; хотів перехрестити ся, та не доніс руки і спинив ся.

— Слава Тобі Господи! Слава Тобі Господи!
— сказав він і знов звернув очи на сина.

— Івасю! А, Івасю!

— Що, батечку?

— Щож тепер треба робити?

Іван усе плакав.

— Не знаю, батечку — сказав, — як тепер і жити будемо.

Заплющив старий очи, помолов губами, мов би збирав сили, і знов розплющив очи і сказав:

— Проживете! Як будете жити з Богом, то проживете!

Помовчав еще старий, усміхнув ся і сказав:

— Смотриж, Івасю, не кажи хто підпалив! Чужий гріх покрий, Бог два простить!

І взяв старий сьвічку в обі руки, зложив їх під серцем, зітхнув, протягнув ся і помер.

Іван не сказав на Гаврила і ніхто не довідав ся від чого була пожежа. І зійшло у Івана серце на Гаврила, і дивував ся Гаврило, що Іван на него нікому не доносить. Зразу бояв ся его Гаврило, а потому й привик. Перестали сварити ся хлопці,

перестала й їх родина. Поки будували ся, жили обі родини на однім обійстю; а коли відбудовало ся село і обійстя розмістили ся ширше, Іван з Гаврилом лишили ся знов сусідами в однім гнізді.

І жили Іван з Гаврилом по сусідськи так само, як жили їх батьки. І памятає Іван Щербак на приказ батька і на Божу установу, що гасити огонь треба в початку. І коли єму хто зробить щось злого то він не о те дбає, щоби відомстити ся за те, а о те, як би міг направити. А коли єму хто скаже лихе слово, то він не о те дбає, щоби відповісти еще гірше, а якби навчити єго не говорити так; а так само учить своїх баб і дітей. І розжив ся Іван Щербак і став жити ліпше, ніж давнійше.

Переклад з російського.

Ukrainian Michigan
League Inc.
MICHIGAN AVE.

Леся Українка.

ОДНО СЛОВО.

—o—

(Оповіданє мешканця з півночи).

Було їх тута три, чужих людей;
тепер нема. Один умер одразу,
як тільки-що приїхав, був слабий,
такий, як дівчина, огнем все дихав,
не їв нічого, тільки сніг і лід,
і з того вмер. Другий „чужий” поїхав
кудись, не знаю, може що до дому,
а може далі, ми не розібрали,
як він казав. А третій заставав ся
ще довго тут. І сам у хаті жив,
не хтів нікого. Я ходив до нього,
мій син ходив, сусіди теж ходили.
Приходили — він нам казав: „сїдайте”
(так і казав по нашому, — навчив ся
і сього слова, й інших слів багато)
І ми сїдали, він давав нам чаю,
і до вогню пускав, і так давав
що небудь, що просили, тільки часом
нічого не було, то так сиділи:
він в книжку дивить ся, а ми на нього.

І довго так, аж поки нудно стане.
А спати не давав у нього в хаті.
Казав: „ідіть, я буду спати сам,
я буду сам” — і так покаже палець
один, що так один він буде в хаті.
І вже тоді, як хто не йде, він візьме
за плечі й виведе за двері геть.
Не бив, а так виводив — він ніколи
не бив нас. Як лихий бував, тоді
кричав, ногами тупав, щось багато
по своєму балакав, тільки ми
того не розуміли. Часом так,
хто зна чого він сердився — чужий,
його не розбереш... Ну, все ж був добрий,
не то, що наш „тойон”^{*)}). У нас казали,
що може він дурний, того і добрий.
Але ж дурний хиба на книжці знає?
Він знав, куди і звідки річка йде,
і хто від чого хворий, хто умре,
хто видужає. Він багато знав,
дурний того не знає. Ми питали,
чи він розумний, і чи в нього дома
усі такі. То він сьміявся тільки,
нічого не казав, не вмів сказати,
а може не хотів. Він потім знав
багато говорити і пісень
навчився наших, — дивиться на книжку,
таку, що сам зробив, і так співає,
як ми колись співали, геть до слова.
А пастки ставити і невід затягати
не вмів і не навчився, хоч і хтів.

^{*)} „Тойоном” звуть на півночі кожного начальника.

Морозу він бояв ся. Рідко-рідко
виходив на мороз. Тоді як сполох*)
бувало видко, він тоді виходив,
хоч і мороз, любив на те дивитись.
У їхній стороні нема такого.
У їхній стороні й зимою сонце
і щось таке росте, що в нас нема,
і різне єсть таке, що ми не знаєм.
Він нам хотів про все те розказати,
але у нас те все ніяк не зветь ся —
казав „чужий” — нема в нас слів таких.
Він нам по своєму казав слова,
як зветь ся се і те, я знав тоді,
тепер забув — давно було, старий я, —
тоді ще молодий був. І „чужий”
був молодий, а борода велика...
Ще поки був здоровий, не така
була та борода, а як заслаб,
то виросла така, що аж по пояс,
так наче в казці... В нас таких немає.
Він довго був слабпй, — казав, від того,
що сторона йому чужа. Хто знає?
Він їв, і шив, і спав, все як здоровий,
казав: „нічого не болить”. А схуд
і перше все лежав, дивив ся в стіну,
ні з ким не говорив і виганяв,
як хто приходив в хату. Потім раз
прийшов до нас у хату сам. Богато
казав нам і співав своїх пісень,
все про таке, що в нас його немає,

*) Сполохом звуть різнобарвне сяйво на небі, яке дуже часто
видко в ночі в холодних північних краях.

ми слухали, а потім всі послули.
Прокинулись — він плаче. Ми питаєм:
„що хто тобі зробив?” — „Ніхто нічого”.
Так і пішов, і більше не приходив.
А ми ходили часто до „чужого”,
як він лежав. Він вже не був лихий,
не виганяв нікого, тільки часто
так якось плакав і сьміяв ся разом
і все хотів одно якесь там слово
нам розказати так, щоб зрозуміли,
казав, що лекше буде, як розкаже.
А ми таки того не розібрали,
то щось таке, що в нас його нема.
Нераз казав, що як би те одно
йому хто дав, то він би був здоровий.
Питали ми, чи то яка ростина,
чи звір, чи птиця, страва, чи одежа.
Казав, що ні. Раз батько мій сказав:
„Як би тут був твій батько або мати,
брат чи сестра, чи жінка, певне б ти
тоді здоровий був, — се ж певне їх
немає тут, і може й звуть ся так,
як в нас ніхто не згаєть ся?” Він подумав,
а потім головою покивав,
і каже: „ні, ще гірше б я журив ся,
як би й вони усі були в сій пущі,
як би й вони без того пропадали,
без чого я тут гину”... Батько мій
спитав його: „А в вашій стороні
того багато є?” Він знов подумав, —
такі якісь у нього стали очі,
як в оленя, що на морозі плаче.

„Ні, каже, в нас його теж не багато,
ми більше мучимось, коли б здобути,
ніж тішимо ся з нього, але все ж
нам часом хоч здаєть ся, що вже маєм
хоч трощечки, або от-от здобудем,
або хоч забуваєм, що нема.

Алеж ми живемо хоч трохи... ну, не знаю,
як се по вашому... не так, як тут живуть,
На се і я сказав: „та вжеж, у вас
і їжи й всього більше”. — „Ні, не те, —
сказав чужий, — я не про те кажу.

Ну, от коли хто хоче вийти з юрти,*)
а тут його не пустять, ще й прив'яжуть,
то як по вашому, де він сидить?”

— Та вже ж у юрті! всі ми загукали.

— „А як не в юрті, а де небудь так,
аби се там було, де він не хоче,
то се як зветь ся”? — тут ми не вгадали:
один казав „у лісі”, другий „в полі”,
усе не доладу, а я мовчав,

бо що так говорити, як не знаєш?

Чужий усе загадував: „Ну, добре,
а як то зветь ся, як хто має пташку
таку, що довго вже сиділа в нього,
і випустить летіти, як сказати,
куди він випустить її?” Знов кажуть
хто „в поле”, хто „в тайгу”,**) а хто „на сніг”.

Чужий розсердив ся та вже до мене:

„Ну, каже, як тебе тойон посадить

*) Юртою зветь ся курінь вкритий повстю або звірячими шкірами.
В таких юртах живуть люди по холодних північних краях.

**) Тайгою звуть ся в Сибірі величезні темні ліси,

в холодну"... „За що він мене посадить?
Я заплатив усе!" кажу чужому,
тай сам розсердив ся. Той засьміяв ся
— „Ну, каже, не тебе, а так кого, —
то що тому найгірше у холодній,
чи те, що їсти й пити не дають,
чи те, що родичів нема в холодній,
чи те, що йти до дому не пускають
і не дають робити, що він хоче?
— „Та як кому, хто що найбільше любить", —
Сказав мій батько. Тут чужий зрадів
(не знаю вже, чого!) і знов питає:
— „Отож, коли хто любить, щоб пускали
ходити скрізь, робити все, що хоче,
то як сказати, що він любить? тільки
одним сказати словом? Ну, хто скаже?"
Тут хто сказав: „робити", хто — „ходити"
а хто — „не знаю". Зморщив ся чужий:
„Ні, каже, все не те, немає слова!
Ну, я вам так, без слова розкажу,
ви тільки добре слухайте". — „Та добре",
ви тільки добре слухайте', — „Та добре",
сказали ми, хоч нам уже обридло,
та жаль було чужого, бо слабий.
Він став казати: „Бачите, для мене
найкрасше те, як можна скрізь ходити
і все робити, от сього й немає".
Ми засьміялись: видумав чужий!
Він скрізь ходив, куди і ми ходили,
хиба що сам не хтів, коли мороз,
а то ходив на влови і на рибу,
і раз далеко їздив до „чужих",
і до тойона, та й до нас приходив,

усюди був, і все робив, що хотів;
дивився в книжку, сам робив книжки,
і пив, і чай варив, і їв, що хотів,
що тільки мав, не одбірав ніхто.
„Хто ж не дає ходити і робити?
кажу йому, — не ми ж”? — „Та ні, не ви!”
— „Хиба тойон? Так він коли приїде!
А ти собі тим часом скрізь ходи
і все роби, що хочеш, ми не скажемо
тойонові”. — „Тойонів тих багато,
не тільки сей один”, сказав чужий.
— Так ти ще далі, ніж отсей, бо зроду
сюди не приїздить, ти їх не бійся,
не знатимуть, — вмовляєм ми чужого,
а він махнув рукою: „Що казати вам!
Не знаєте! Куди я тут піду?
І що я тут зроблю у вашій пущі?
а геть від вас поїхати не можу,
немає мені тут... ех, немає слова!”
Та як замовк чужий, то так до ночі
просидів і до нас не озивався.
Не знаю і досі, що йому зробилось,
що він такий лихий в той вечір був!
І нащо там йому здалось те слово?
Немає, ну, то, й немає! багато слів
було у нього в книжці, ну, й казав би
собі, яке хотів, а ми не знаємо,
у нас немає книжок і мало слів.
Еге, не доказав я про чужого.
Так знаєте, умер він. Я до нього
усе ходив. Питав я раз його,
чого він умірає, чи з морозу,

чи з кого слабість перейшла на нього
(він часом так про інших говорив,
коли хто умірав), — „тож ти розумний,
сказав я, — знав про інших, — знай про себе”.

А він сказав: „я знаю, я від того
вміраю, що у вас ніяк не зветь ся,
хоч єсть його без міри в вашім краю,
а те, від чого міг би я ожити,
не зветь ся теж ніяк, немає слова,
але й його самого в вас нема...”

Як би було хоч слово, може б я
ще й жив би з вами”... і чужий аж плакав,
як те казав, і я заплакав з ним,
бо жаль було чужого, добрий був.

А тее слово раз мені казав
чужий по своєму, та я його забув,
чуже воно, та й що ним назвати?

Не треба нам його. Чужим бач треба, —
казав чужий, що не один вмірає
отак як він і ще умре багато...

Уже б ми їм казали тее слово,
як хто з чужих людей отак заслабне,
так щож, коли його у нас нема.

І що воно й до чого тее слово?

То, певне, чари, то якесь закляття,
коли від того люде. умірають...

Виборний Макогоненко.

Підчас слідства.

— 0 —

У селі обікрадено церкву. Приїхав судовий слідчий судія допитувати людей; у сам-перед покликав діда, церковного сторожа.

С л і д ч и й. Розкажіте, дідь, що ви знаєте, що виділи?

Д і д. Нічого я не видів. Вже на другий день, як стало ся те лихо, то побачив. Ото як прийшли майстрі, що лагодять баню, то пішов я одчиняти їм церкву...

С л і д. Постойте, вы что-то не о томъ розказываєте. Кто такой пришелъ?

Д і д. Майстрі, кажу, що баню бляхою пошивали.

С л і д. Кто такой? Какая тутъ баня*)? При чемъ тутъ баня, когда церковь обокрали?

Д і д. А вже-ж при чом баня, бо через неї й ті злодії у церкву влізли.

С л і д. (дивуючись). Черезъ баню? Развѣ около церкви есть баня?

*) По московськи баня — по нашому лазня, парня.

Дід. А як-же, аж три бані: одна велика, дві малі.

Слід. У васъ три бани возлѣ церкви? Да вы что-то не такъ... не правду говорите.

Дід. Я? Щоб я брехав? На старість лїт, та ще при такому ділі? Покарай мене Боже... Хоч під присягу піду!

Слід. И подъ присягою скажете, что у васъ три бани возлѣ церкви? Да я прекрасно знаю, что у васъ, въ этихъ Зарудницахъ вашихъ, ни одной бани нѣтъ на все село! Что вы врете?

Дід. Воля ваша, господа начальство, а я зроду не брехав і тепер скажу, хоч і під присягою, що у нас три бані на церкві. Та спитайте людей, нехай скажуть.

Слід. (дивуючись). Три бани возлѣ церкви? Да зачѣмъ-же три? Развѣ не достаточно одной бани?

Дід. Того вже я не знаю. Так поставиди, так і стоїть.

Слід. Да зачѣмъ-же у васъ всѣ три бани возлѣ церкви? Развѣ нельзя ихъ было гдѣнибуть дальше поставить? Храмъ Божій — и три бани! Удивительно!

Дід. Храм у нас не скоро буде: аж на Покрову.

Слід. Какъ это будетъ храмъ? Развѣ теперь нѣтъ.

Дід. А нї... Аж на Покрову, кажу.

Слід. (з сердцем). Ну, дѣдъ, — я вижу, вы совсѣмъ изъ ума выжили! Что-то путаете или нарочно врете.

Дід. Хрест мене побий, коли я хоч одно слово збрехав!

Слід. Да какъ не „сбрехаль“? Вотъ вы говорите — храма нѣтъ. А что у васъ обокрали?

Дід. Та-ж церкву Божу!

Слід. Значить церковь у васъ есть?

Дід (здвигає плечима). А вже-ж єсть?

Слід. А церковь и храмъ развѣ не все равно?

Дід. А де-ж все равно? Церква—церквою, а храм, як де: у нас на Покрову, у Задрипанцях — на Миколу, у Голодубах — на Петра, — як у кого...

Слід. Это значить: храмовый празникъ?

Дід. Еге, храмовий празник, храм.

Слід. Вотъ какъ! Такъ у васъ храмовой празник и храмъ — одно понятіє.

Дід. Га?

Слід. Одно понятіє, говорю?

Дід. Хто не питающий, той у понятіі, а хто ласий до неї, то й без понятія, буває, нап'єть ся...

Слід. Ну, постоитє: вы уже что-то опять непонятное понесли.

Дід. Ні, я нічого не носив.

Слід. Да не то! Не понимаю я вашего языка хорошо, да и вы меня не понимаете, видно. Вы вотъ просто мнѣ отвѣчайте: у васъ церковь обокрали?

Дід. Обікрали.

Слід. У ваъ возлѣ церкви три бани?

Дід. Три бані. Ніби-то для Тройці Сьвятої, для Бога Отця, для Сина і для сьвятого Духа.

Слід. (витріщивши очі). Для нихъ бани построены?

Дід. Еге. Так батюшка казали...

Слід. И люди въ нихъ парятся?

Дід. Де?

Слід. Да въ баняхъ-же ваннихъ!

Дід (дивуючись). Люде там парять ся?

Крий Боже! Чого людям туди лазити?

Слід. Люди у васъ не „лазять” въ баню?

Дід. А чого-ж їм туди лазити? От хйба ті майстрі, що бляхоу їх пошивають, та ще може ті злодії...

Слід. Такъ зачѣмъ же у васъ бани построены?

Дід. Так... Щоб ченурнійша була церква.

Слід. Что такое?

Дід. Щоб церква, кажу, гарна була, красива.

Слід. Для красоты?

Дід. Еге, для красоты, так!

Слід. Онѣ близко отъ церкви?

Дід (дивуючись). На самій церкві.

Слід. Что?

Дід. На церкві, кажу.

Слід. Бани?

Дід. Еге, бані.

Слід. Это куполы, можетъ быть?

Дід. Га?

Слід. Куполы, говорю я?

Дід. Купили бляху, хрест новий...

Слід. Это куполы чтобы накрыть?

Дід. Еге, купили, щоб накрыть.

Слід. Ну, вотъ теперь понятно. Ну, такъ вы говорите; привели кого-то на другой день?

Дід. Привів майстрів.

Слїд. Кого это?

Дїд. Майстрів, що дахівку криють.

Слїд. Кого криють?

Дїд. Дахівку на банях, бляхою.

Слїд. Это значить ремонтъ дѣлають?

Дїд. Не Ремон, а Митрохван він зветь ся, той старший, кацап.

Слїд. Это Митрофанъ — рабочий, мастеровой?

Дїд. Еге, мастеровой. А другий Ванька.

Слїд. Да я васъ не о томъ спрашиваю. Они накануне работали въ церкви?

Дїд. Га?

Слїд. Наканунѣ, говорю, работали?

Дїд. Не розумію я, вибачайте. Роботали, а вже-ж: иконостас золотили, баню покривали...

Слїд. (перебиває). Да будетъ уже про эту баню! Я спрашиваю: они работали накануне? За день до того?

Дїд. За день? Ніби-то по чому беруть?

Слїд. (з серцем). Да нѣтъ! Передъ тѣмъ днемъ были они на работѣ?

Дїд. А перед тим днем недѣля була.

Слїд. Недѣля или двѣ — это все равно!

Дїд. Де-ж „все равно”? У недѣлю не работали.

Слїд. Цѣлую недѣлю?

Дїд. А цілу недѣлю.

Слїд. Такъ и запишемъ (пише).

Дїд. У суботу як пішли перед вечернею по роботі...

Слїд. Въ субботу работали?

Дід. А як-же, роботали.

Слід. Что-же вы мнѣ путаете? Въ субботу, говорите, работали, а цѣлую недѣлю не работали... что вы путаете?

Дід. Так і було: у суботу роботали, а в неділю ні. Вони-ж християне, хоч і кацани...

Слід. При чѣмъ тутъ христьяне, кацаны? Не понимаю!

Дід. Бо як, скажемо, жиди, то ті у неділю роблять, а вже у суботу ні, — шабасують.

Слід. Ахъ, да! Такъ „недѣля” это вы понимаете: воскресенье?

Дід. Отгакої! Щоб я не понімав воскресенія? А вжеж-ж понімаю!

Слід. Ну вотъ наконецъ-то стало понятно. Значить эти рабочіе въ воскресенье не работали, а въ субботу передъ вечерней ушли. Такъ?

Дід. Так.

Слід. Въ воскресенье батюшка служилъ въ церкви?

Дід. Служили, а як-же!

Слід. А послѣ, вечеромъ въ воскресенье никто не ходилъ въ церковь?

Дід. А кому-ж було ходити?

Слід. Ну, можетъ быть такъ, треба была какая?

Дід. Ні, не треба було.

Слід. Припомните: крестины можетъ быть или другая треба была?

Дід. Хрестити не треба було.

Слід. Какъ это: крестить не треба?

Дід. Бо не треба було.

С л і д. Ну и странный вашъ языкъ! Крестьяны — не треба. А бракъ по вашему треба?

Д і д. Що у брак треба, то у брак іде.

С л і д. А похороны — треба?

Д і д. Як хто помре, — то треба.

С л і д. Развѣ если не помретъ, то бываютъ похороны? Что вы плетете ерунду? Вы, должно быть, невмѣняемый?

Д і д. Ні, я Олекса, а пишуть мене Моргун.

Ukrainian Michigan
League Inc.
MICHIGAN AVE.

Пороги.

—o—

Гремлять, гудуть старі пороги...
Гремлять, і дзвонять, і ревуть,
І хвилі в скелі чорні б'ють,
І лижуть боки їх відлогі.
Як на огні вода кишить...
Виводять кола чорторії
І в чорні пельки водянії
Втягають все, що набіжить.
 Гойдає хвиля білі гриви...
 Над нею носять ся чайки,
 В воді шукаючи поживи,
 Летять і скиглять здалеки.
 Ось, підгорнувши білі крила,
 Одна торкнулась до води...
 Зняла ся з хвиль... летить сюди:
 У кіхтях рибка б'єть ся біла...
Дніпро ж і стогне і шумить... .
І все кишить, і все біжить,
Повите млою водяною,
Мов чує пекло під собою.
І тільки скелі мовчазні
Стоять гранітною стїною
Над прудкоходою водою
І нерухомі і сумні.

За ними сонце погасає,
І темна тінь од них ляга,
І берег млою одяга...
А Дніпр шумить, не затихає.
Шумиш ти, Дніпре, як колись
І наші прадіди шуміли...
А ми — затихли, заніміли...
Болотом, цвіллю понялись.

М. Чернявський.

Др. Іван Демянчук.

ФІЛИМОН І БАВКИДА.

(Переказ старинного сьвіта).

Сонце клонило ся вже д' заходови, спека літної днини потахала. Вкриті порохом ішли два подорожні, умучені, спітнілі. Один з них був старший віком, поважний, другий молодець.

„Ось місто в долині”, промовив молодший. „Буде де покріпити ся і заночувати”.

„Побачимо” — сказав старший, а в голосі його пробивала ся непевність, чи найде ся в місті людина, яка-б їх приняла.

Місто було невелике, але скрізь було видко добробут, бо і хати були красно побудовані і лиця людей були вдоволені.

Подорожні поступили до першої з краю хати і заковтали до дверей. Згодом вийшов господар дому і з видимою неохотою запитав, чого бажають.

„Ідемо з далекого краю”, відповів старший. „Цілий день ішли ми, а отсе й ніч нас захопила. Прийміть, коли ласка, у хату. Не багато місця займемо в вашім просторім домі і клопоту вам ніякого не причинимо”.

„Гості в мене нині” — сказав пан — „і нема місця. А ось мій сусід певно вас прийме”. І зачинив перед ними двері, підсміхаючись злобно.

А сусід був дуже лихий чоловік. Як лиш подорожні ввійшли на загороду і попросили чемненько нічлігу, визьвівив ся на них, немов на яких злодіїв:

„А то морока чиста з тими волоцюгами! плентає ся того тільки, що хоч заїздний дім для них постав і лиш гості їх заєдно! Тай то до тижня розкрали би, де що є в хаті!”

Подорожні подали ся мерщій на улицу і довго ще лунали вслід за ними наріканя і проклони розлюченого господаря.

Не повело ся їм і в других хатах. Одні чемно, другі з криком витали їх, але на нічліг ніхто їх не приймив.

Так дійшли аж на другий кінець міста.

„Ось видиш, які люди гостинні”, сказав з жалем старший. „Стільки хат ми перейшли, а не найшла ся ні одна людина, якаб нас погостила. І гідні-ж вони тих ласк, які їм подаємо? Витопити їх годило ся-б, бо на нічо ліпше не заслугоють”.

„А я все ще не трачу надії”, промовив молодший. „Мені не хочеть ся вірити, щоб геть усі люди були такі без серця. Поступім ще до отсеї палати, а коли і тут нас не приймуть, то зайдемо до онтої маленької хатчини”.

Осторонь від других, величавих домів стояла за містом мала, курна хатина, з соломяним дахом, на яким поросло вже всіляке зілля. Перед хатою був

невеличкий городець з пахучими цвітами, а по боках хати і за нею було мале поле, вкрите гордовиною і доспіваючим збіжем. На приспі під віконцем сидів сивенький дідусь і дивився, як старенька ґаздиня вештала ся по городі, між яриною.

Філімон називав ся дідусь, а жінка его Бавкида. Вже з пів сотні літ жили собі любенько у парі, все веселі і вдоволені, хоча не такі то великі гаразди були у них в хаті. Самі садили і сіяли весною і самі управляли невеличке поле, яке давало їм осінню стільки хліба, скільки треба було, поки новий не зародив. В любови і згоді жили старенькі, для усіх привітні, для всякого добрі і ласкаві.

„Дивна річ, що у наших панів так пси розгавкали ся, немов в ночі на злодіїв” — заговорив старий.

„Або-ж то у них першина, тровити людей псами, як коли хто чужий до них зайде чи за милостинею чи з иншою просьбою?” — відповіла Бавкида. „Та-ж знаєш, які вони жорстокосерді”.

Старий пішов тимчасом до воріт і побачив, як наші подорожні мерщій утікали дорогою, а пси голосно уїдаючи, гонили за ними. На брамі стояв їх пан і гнівно лаяв подорожних зайдами та злодіями. Обганяючись палицями від собак, скрутили подорожні на стежечку в бік, що вела до старої хатчини, привитали ся з обоїма ґаздами, а старший став просити:

„Позвольте нам, добрі люди, крихітку під вашим дахом спочати. Ми-б певно вам не докучали під ніч, якби не утома з далекої дороги. Всюди

просили ся ми до хати, але ніхто нас не хотів приймати, а не один ще налаяв. Як ще й у вас не найдемо приюту, то —”

„Алеж просимо, просимо” — перервав Філімон. „А чому-ж би ми не мали погостити струджених подорожних? Просимо в хату: відпочинете собі, найде ся й що попоїсти, лиш будьте вибачні, коли щось не так удамо, як би яло ся. Ми люди неучені та й не багаті; но чим хата богата, тим рада”.

З сими словами відчинив низенькі двері хатчини і подорожні, схилиючи спини, ввійшли в хату. Заметушились старі, щоби гідно погостити їх. Філімон присунув стільці, накрив їх чистими платками і просив сідати. Відтак приніс води в деревляних мисках, щоби гості вмили занорошені ноги.

Тимчасом Бавкида побігла на город, витяла що найкрасші головки капусти, обчистила з землі і обполокала в воді, а відтак приставила в горняти до огню. Доложила ще сухого галузя, щоб ліпше горіло, і дула в огонь, аж задихала ся. А Філімон здоймив з гачка під стелею шматок вудженини, який заховували там від великого съвята, відкраяв кусень і подав жінці, щоби зварила разом з яриною. І підчас коли страва варила ся, а Філімон старав ся забавити гостей розмовою, як годить ся ввічливому господареві, Бавкида поставила по середині хати стіл, натерла його пахучим зіллям і стала класти на нім посудину. Та стіл був старий, а одна нога була надломана, і як вже Бавкида його не клала, не хотів просто стояти.

Аж підставили кавалок черепа і с'як-так його нарядили.

Після звичаю того краю, а діяло ся се у Фригії в малій Азії, люди не сиділи при столі, як у нас, але лягали на софах і сперши ся лівою рукою на узголовю, правою брали їду. У богатих людей були ті софи м'яккі і вигідні, у наших стареньких були вони звичайні деревляні, лиш виложені подушками з сїна. Бавкида накрила їх старими, але чистими килимами домашньої роботи, присунула до стола і подала вечеру на глиняній посудині. Десь і вино найшло ся в коморі, не таке то дуже солодке, як у богачів, але Філімон так умів припрошувати та захвалювати, що подорожним здавало ся, немов ще ніколи в своїм життю не їли смачнійше і не пили.

Та тут помітив Філімон незвичайну річ: вже стільки разів доливав гостям вина до чарок, а вина якось не було менше. Моргнув отже на Бавкиду і промовив шепотом:

„Щось воно мені видаєть ся, немов би наші гості не були звичайними людьми. От подиви ся, наливаю і наливаю вина, а воно все наново підпливає аж під верх чарок і більше його є, чим було спершу. Се хиба якісь боги прийшли до нас. Отой старший, диви ся лиш, як молодший йому всьо подає, немов слуга панови.

„Падоньку-ж мій нещасливий”, зашепотіла стара з острахом. „Чи лиш ми їм в чім не ухибили? Падім на коліна, тай просім, аби змилювали ся тай не карали нас, як ми в чім прогрішили ся!”

І витягнули обоє руки і стали благати, щоб гості не гнівалися за лиху гостину, бо у них бідних нема нічого іншого, що могли би пожертвувати богам.

„Таж за гуску ми забули”, нагадав собі Філімон і заки гості успіли заговорити, метнулися старі на двір до стайні, де мали одну — одніську гуску. Її хотіли принести богам в жертві.

Але гуска наполохалася того, що обоє нараз вскочили до стайні, і не давалася зловити. Що старі не набігалися за нею, а зловити її не могли. Вкінці гуска влетіла до хати і сховалася за плечима гостей, неначеб у них шукала ратунку перед смертю. За нею вбігли задихані старі.

Тоді піднявся старший з подорожних і заговорив лагідним голосом:

„Лишіть при житю бідну тварину, скоро вона під нашу схоронилася опіку! Ми не звичайні люди, а боги! Я Зевес, якого величають наймогутнійшим з усіх богів безсмертних, а мій товариш — Гермес, наш післанець. Нарочно взяли ми на себе людську подобу, щоби подовитися, як люди користають з дарів наших, чи лиш про своє добро дбають, чи й про нищих тямлять і потребуючих. І от з жалем великим прийшлося нам побачити, що нема у них в серці твердим милосердя. Ніхто з цілого міста не прийняв нас, хоч до богатих ми заходили з просьбою. Ви одні не питалися нас, відки ми і що ми, але прийняли чим мали найліпшим. За се й нагорода чекає вас, якої самі захочете, а лихих валних сусідів постигне кара, на яку заслужили. А тепер ходіть з нами на гор-

бок побачити, як боги карають тих, що не допускають до серця свого співчуття для ближніх!”

Зевес встав і разом з Гермесом, післанцем богів, вийшов з хати, а за ними, спираючись на костурах, обоє старі.

Були вже майже на горбку, що стояв над містом, коли нагло почули грюкіт і тріскот, немов би усьо валило ся. Перелякані обирнулись і остовніли з дива і страху. На місци величавого міста стояло тепер озеро, а води єго били з шумом об горбки, що довкола окружали долину.

Старі лиш руки підняли в гору з дива, а тут нове чудо! На березі побачили свою хатину, якої вода не заляла. Дуже утішили ся старенькі, але радість їх тревала коротко. Хатчина стала в їх очах рости в гору і вишир; деь поділа ся соломяна стріха і старі похилені стіни, а натомісьць здоймали ся високо в гору стрункі кольони з лискучого мармору, а на них вилискував в промінях заходячого сонця дах, вкритий золотом. Широкі двері, прикрашені малюнками і виложені плитами дорогих металів, стояли на розстіж, а за ними видко було прекрасну внутр будівлі. Нужденна хата стала з волі богів величавою сьвятиннею.

„Так покарав я немилосерних мешканців долини; по тім можете пізнати мою силу. А тепер нагороджу по заслугі ваше добре серце. Бажайте, чого хочете, а стане ся. Дві просьби ваші сповнять ся. Розгадайте-ж добре, чого маєте жадати від мене, і виявіть ваше бажанє”.

Так сказав всемогучий Зевес, а Філімон на-

радив ся хвилину з Бавкидою і сказав, низько схилившись:

„Старі вже ми обоє, пане, і не довге нам життя. Як-же нам тепер на старости літ тинятись між чужими людьми, в чужій чужині? Позволь-же, коли твоя ласка, щоб ми докоротали нашого віку в отсій сьвятині як слуги твої. В згоді і любови жили ми довгі роки з собою. Ділили ся і щастем і горем і звикли так одно до другого, що тяжко булоб нам розлучати ся з собою. Пекучий біль стиснув би моє серце, колиб прийшло ся мені, немічному старцеві, покласти мою вірну подругу в сиру могилу і жити відтак на самоті, лиш з горем та смутком. І Бавкида не пережилаб розлуки зі мною, колиб мене скорше від неї смерть забрала. Тому вчини нам ту ласку, щоб ми в одній і тій самій хвилі розпрацали ся з життям”.

„І се стане ся!” — сказав Зевес і зник враз з товаришем.

*

*

*

Чутка про судьбу багатого колись міста рознесла ся вкоротці по цілім краю і тисячі — тисячі людей йшли оглядати озеро, що затопило грішників, і помолити ся в сьвятині богам.

Багато ще літ служили Філімон з Бавкидою в храмі божім, розповідаючи богомольцям про всемогучість і справедливий гнів небесних богів. Аж прийшла пора, коли й друге їх бажане мало сповнити ся.

Одного вечера сиділи обоє на порозі храму і гуторили весело з собою. Нараз побачила Бавки-

да, що сиве мов срібло волосє Філимона робить ся гущим і буйнійшим, стає поволи зеленіти і переходить в листє. Рівночасно побачив і Філімон, що з Бавкидою дїє ся щось незвичайне, бо вкриває ся зеленим листем. В мить зрозуміли що се їх послїдна прийшла година. Витягли до себе руки, щоб в послїдне обнятись, але руки стали галузями, — коли хотіли поступити наперед, почувли, що ноги корінем вросли в землю.

„Бувай здоров, любий!” — „Бувай здорова, мила!” — встигли ще промовити і кора закрила їм лице.

Зевес не лиш сповнив їх бажанє, що разом скінчили житє, але ще й те вчинив, що і по смерти стояли побіч себе, обнявшись галузями, він — дуб, вона — липа.

Минали літа і столїтя. Храм розпав ся в звалища, а дуб і липа все вкривали ся весною сьвіжою зеленю, бо ніхто не сьмів приложити сокири до сьвятих дерев. Батьки розповідали синам про дивне се чудо і так з покоління в покоління йшла слава про Філимона і Бавкиду, які за свою набожність і милосерде удостоїли ся нагороди від богів.

Г. Кауфман.

Невдоволенє є товчком до поступу.

— o —

Дитина лежить спершу на-ознак вляливши свої оченята в стелю.

Згодом їй остогидне лежати все на-ознак. **Невдоволенє** з такого положення викликає її неспо-кійні рухи. Вкінці їй вдасть ся перевернутись на другий бік.

Колиб вона була вдоволена, не булоб на сьвітї людий, тільки булиб великі діти. **Невдоволенє** під-носить її, невдоволенє учить її рачкувати.

Рачкованє, ходженє на ногах і руках — за-довило низші форми життя-створінь. Воно задо-воляло і нас в давних часах, на першому розви-товому степені.

Але людське немовля — завдяки вродженій жадобі — є невдоволене рачкованєм. З великим трудом, небезпекою й слабою непевністю учить ся воно ходити просто. Воно підносить ся до такої позиції, що відвертає очі від землі. Воно може дивити ся на сонце й звізди й прибирає вже постать **чоловіка**. **Невдоволенє** є пружиною на кождім степені.

Се, що невдоволене робить в обмеженім життю дитини, робить воно на ширину скалю в життю чоловіка, а на ще ширшу скалю в життю раси народу.

Ви можете завжди сказати, коли чоловік досягнув границю можливого розвою. Він тоді перестає бути невдоволеним, або що найменше перестає показувати невдоволене в активний спосіб.

Вдоволене й рівнодушність є признаками упадку й скінченої кар'єри як кожного будь чоловіка так і нації.

Коли дитина лежить тихо, не борикається і не пробує дістати устами свого великого пальця в носі, ви можете бути певні, що вона поважно хора. Нація, що більше не борикається (бореться), знаходить ся в такім самім поважно загроженім стані, як та дитина.

Чоловік або часопись, що розсїває розумне невдоволене між народом або поодинокими людьми, дає їм порушуючу силу, що приносить поліпшене.

Раскін (Ruskin) в молодім своїм віку заявив, що його одинокою життєвою надією було розбудити якесь невдоволене.

Постійною ціллю людей, що говорять з другими, пишуть до часописий, пишуть новелі, повинно бути розбуджене невдоволення.

Тільки через невдоволене можуть прийти зміни. І чиж нема досить причин для невдоволення і досить потреб для змін?

Більшість людськості є напів образована, а десятки тисяч напів живлені.

Діти дістають ся що дня під колеса возів, бо вони не мають площі до забави тільки рівчаки.

Люди з шляхотними змаганнями прибиті тяжкою працею й вбогістю.

Діти лишають ся самі цілий день під ключем, бо мами їх працюють за нужденний гріш.

Батьки непевні своїї будучности й будучности своїх дітей пускають ся в погоню за багатством, яке не є потрібне, — в погоню, що вкінці розвиває пристрасть, зарівно безхосенну як і понижаючи.

Ви повинні знати, що всі сьвітові здобутки й великі зміни були наслідками невдоволення. Тож повиннисьмо бути, де й коли тільки можна, сівачами невдоволення між своїм оточенням.

Переклав з англ. В. С—тун.

С. Осташевський.

П'ЯНИЦЯ.

— 0 —

Тверезий чоловік, хоч біда насяде,
Коли ще працюватий, таки не пропаде.
Нехай ся причепить до тої горілки,
Хоч в коморі мав повні і бодні і пілки,
Хоч в оборах немало і товару мав
І своїми мажами до набору став,
Нехай собі стіжками закладе весь тік,
Не усніє пройти один, другий рік,
А той на ціле село великий богач
В хаті хліба шматка не має, хоч плач!
Пють з ним приятелі, доки має за що.
А як хліба не стане, мають за ледащо,
І в біді не допоможуть, іно тільки лають;
Перше дуже любили, тепер і не знають.
Доки жив старий Яків, то всім дивувати,
Як ішло там хазяйство як все коло хати
Було справно і чисто, як все прибувало.
Було же там худоби і хліба немало;
Напхав також і грішми по трохи калитку.
Всюди прибилі і прибилі, а нігде убитку.
Одного сина мав, звав ся він Кінрад;
Не пив, а працював, чи рад чи не рад,
Бо старий був завзятий і сам коло праці,
І сина в працю вів, а вірив ломаці.

Як ся коли розсердить, то тяжко жестокий.
Аби син підохотив, то збив йому боки.
Прийшла старому слабість, заслаб і умер.
Тут синок Конрадуньо загуляв тепер.
Чи сьвято чи день будний, не хибив годинку,
Щоб не зібрав компанію п'яниць до шинку.
Ідуть за тим і гроші і хліб і худоба.
Жінку трохи з той журби не бере хороба,
Плаче і нарікає, щоб глянув на діти,
Що далі вже не стане з чого дітям жити.
Нічого не поможе тому п'яниці,
Уне ся тай паде мертвий на улиці.
Бідна жінка нуж тогді і людей збирати,
Щоби на-пів мертвого занести до хати.
Нераз було, як в хаті збудить ся Кінрад,
Не знає, звідкись там взяв, пішов в шинок назад.
Бідна жінка міркує, що тутки робити,
Тай пішла до попа і стала просити,
Щоби словом духовним його відвертав
Від такого п'янства. Піп його призвав
І засївши, поважно начав му казати,
Що тяжко Бог за такий гріх буде карати.
За то піде до пекла, там в горячій смолі
Будуть його смажити на вогні поволі
І сіркою горючою будуть напувати,
На всі способи чорти будуть збиткувати.
На ту мову попа заплакав Кінрад,
Обіцяв вже не пити. Сьвященик наш рад,
Благословив Кінрада: „Памятайже, синку!”
Кінрад іде до хати недалеко шинку,
Журба його за серце стиснула глибока,
Зайшов в шинк тай горілки випив зо два ока.

Вертає ся п'яний тай пав на дорозі.
Хтось ішов і дав знати знов жінці небозі.
Вона пішла до нього тай будити стала.
Той лежить, як колода. Гірко заплакала
І думає бідна, що робити тутки.
Аж тут і пан надходить. А пан любив шутки.
Питає. Все сказала йому Конрадиха.
Пан каже: „Я вибавлю тебе з того лиха”.
Призвав зараз людий тай взяли в штирох
І занесли Кінрада в мурований льох.
Роздягли до сорочки, а Кінрад все спить.
Тут смола коло него докола горить.
Крутять ся по тім льоху чортиська праворні,
Роги у них на лобах, самі цілком чорні,
Той кривий, той горбатий, той знов ходить простий,
А у всіх на пів сяжня стирчать в гору хвости.
Розбудив ся Кінрад і очі протер,
Бачить, що се не шутка; подобнось тепер
Тут чорти його в свої ухопили руки
І готовлять для него всі пекольні муки.
Той бере горівшу живим вогнем сірку,
Той запаленой смоли несе му квартиру,
Той бризгає на тіло горячий укріп.
Кінрад бачить, що правду казав йому піп;
Гірко плаче і просить, щоби на сей сьвіт
Ще раз його пустили, а кільки но літ
Буде му назначено тутечки сидіти,
Присягає, що чарки вже не буде пити,
Хочби яка горілка й оказия яка.
Входить від всіх чортів найбільший чортяка.
Кінрад йому зо страхом падає до ніг.
Що вже пити не буде, закликавсь, як міг;

Що на гадку прийшло, все в клятву призвав.
Чорт якось подобрів і громко сказав.
Пущу тя на той сьвіт, а тільки на пробу;
Як ще раз будеш пити, не буде способу,
Щобись ся як викрутив потім з моїх рук;
Тоді не пожалую тобі всяких мук.
Дав му ппти щось в чарці. Кінрад, як лигнув,
Хоч се не була водка, як камінь заснув,
По часі, як пробудив ся у своєї хаті,
Узрів ся в своїй свиті і своїому шматі,
Дивить ся і не вірить. Сльоза му потекла.
Мацнув ся по кешені, аж там чарка з пекла,
З котрої гіркого чогось ся напив.
Зірвав ся вдруг з пола і перехрестив,
Тай пішов до попа, все му розказав,
Як то він вже бідняка аж в пеклі бував.
І в церкві присягнув, кільки буде жити,
Що чарочки горілки вже не буде пити.
І слова дотримав. Не довго-сь забавив,
Розстроєне хазяйство назад добре справив.

Андрій Куриллас.

МОЛОКО. *)

Кожний з нас бачить молоко або молочні вироби, тому добре було би трохи застановити ся, **що то є молоко** і що воно варта. Як подивимо ся голим оком на молоко, бачимо, що то є теч білої барви, а нераз буває жовтаве або синяве. На барву молока впливає паша, яку даємо худобі й раса худоби. Від січки й соломи молоко буде біле, а масло вироблене з такого молока буде також біле і тверде. Як в літі корови пасуть молоду добру траву, тоді молоко буде жовтаве, а масло жовте як віск і м'яке. Молоко пісне, збиране, яке не має нічо товщи-сметанки або дуже мало, буде синяве. Так нам представляєть ся молоко, коли подивимо ся на него голими очима. Як подивимо ся через побільшаюче скло, зауважимо, що молоко є мішанина течи з дуже дрібнесенькими грудками товщі. Се виглядає зовсім так само, як би кілька капель оливи добре вимішати з літрою води. Хоч би ми як добре вимішали оливу з водою, то по якімсь часі спокійного стояня вся олива підійде на верх води. Так само й та товщ, яка находить ся в мо-

*) Се останна праця Андрія Курилласа, одного з молодих українських економістів у Галичині. Поляг він в бою під Львовом в осесні 1914 р.

лоці, при спокійнім стоянню підходить на верх і ми називаємо се сметанкою. Не в кождім молоці такої сметанки є однаково; се залежить від роду звірят. І так коровяче молоко має звичайно 3.5% товщі. Деякі корови мають більше, а деякі менше залежить від раси коров, від паші, як довго вже по отеленю, і т. д. Козяче молоко має 4% товщі, овече 7%, свиняче 4.5%, кобиляче 1.2%, ослиці 1.5%, жіноче 4%, а суки молоко має аж 15.5% товщі. В збиранім молоці є ще білко т. зв. сирник і молочний цукор. Оба ті складники мають велику поживну вартість; їх скількість є також у ріжних звірят ріжна. Коровяче молоко має 3.7%, козяче 3.5%, овече 6%, свиняче 7%, кобиляче 2%, ослиці 2%, жіноче 1.2% до 2%. Найбільшу скількість сирника має молоко крілиці, бо аж 15.5%. Як бачимо, найбільше білка мають в молоці ті звірята, які найскорше ростуть. Крілик вже за 6 місяців виросте й тоді вже починає розмножувати ся. Чоловік розвивається до 18—24 літ, а жіноче молоко має ледви 1.2% білка. З білка витворюють ся в чоловіці й звірятах мускули, нерви й т. д. Тому білко є конечно потрібна пожива. Товщ, держить теплоту в тілі й тому її все менше потрібно як білка.

Як зробимо зі збираного молока сир то значить виберемо з молока всьо білко, то лишить ся сирватка. Сирватка має ще один конечно потрібний складник поживи, а іменно цукор. Щоби дістати з сирватки самий цукор, треба би сирватку виварити; тоді вся вода випарує, а лишить ся лиш молочний цукор. З сирватки виробляють в Норве-

гії так званий сирватковий сир „Мисеост” а в Швайцарії молочний цукор, якого є найбільше в т. зв. муці Нестля. Молочного цукру не в кождім молоці однаково, подібно як товщі та білка. Коровяче має 4.5%, козяче 4.5%, овече 4.8%, свиняче 3.0%, кобиляче 5.7%, ослиці 6.0%, жіноче 6.0%. Окрім товщі, білка й цукру є в молоці 87—90% води ю 0.5% до 1% мінеральних частий. Молоко жіноче, кобиляче й ослиці має найменше мінеральних частий, бо лиш 0.3%, коровяче 0.7% а найбільше свиняче 1.0%. Жіноче молоко є дуже подібне до кобилячого й ослиці, бо має такий сам процент білка, цукру і мінеральних частий, лиш процент товщі є звичайно більший. Тому то, коли жінка не має молока для своєї дитини, поручають лікарі давати кобиляче або осяляче молоко. Коровяче молоко не є добре для малих дітний, бо має загато білка і за мало цукру. Тому хто дає дітям коровяче молоко, нехай додасть води й цукру. Тоді таке молоко буде вже більше подібне до жіночого молока й дітям не пошкодить. Знаємо, що як би ми зіли самого масла або якої небудь товщі, то нам пошкодило би; так само зіпсуємо жолудок самим білком (пр. сиром). В молоці є всі потрібні складники нашої поживи й всі в такий скількості, що ніколи не пошкодять. Молоко є дуже добра й здорова пожива й тому ми повинні самі як мога більше його споживати, а дітям ніколи не повинно молока бракувати.

Найважнійші гігієнічні правила.

— 0 —

Лікар Др. Г. Крафт зібрав, на бажанє шлезького товариства до поборювання туберкульози в дваццати коротких реченях найважнійші правила плекання здоров'я. Береженє сих правил причинить ся основно до зрозуміння от сеї провідної думки всякої гігієни. Без сумніву много легше уникнути хвороби, як розвинену недугу вилічити.

1) **Здорові органи** се скраб, якого не можна безкарно надживвати. Всякий надмір шкідливий, всяка односторонність в способі життя, відживлюваню, праці, відпочинку, забаві, спорті є хибна. Переїдженє таке шкідливе, як недоїдженє, літвство як перепрацьованє.

2) **Плекай своє тіло** з пошани для себе і з огляду на твоє окруженє.

3) **Мило і воду** може роздобути всякий, щоби змити ся щодня від голови до ніг. Тим способом усуне зі шкіри весь виділений бруд, а всі пори будуть отверті і зможуть сповняти свою конечну роботу.

4) **Мий руки** милом і чистою водою скільки разів сїдаєш до їди; тим способом охорониш ся перед недугами, які як хвороби зроджені нечистотою дістають ся до нашого тіла через уста.

5) **Чисть зуби** щодня, найрадіше перед сном, або рано. Збережене добрих знарядів жування є невимовно важне для удержання здорового жолудка. В тій цілі добре є їсти вишечений разовий хліб.

6) **Не їдж страв надто горячих ні надто зимних**; не пий й таких напоїв; інакше будеш нищити свої зуби і жолудок, якому дуже шкодять зимні напої, коли він розігрітий.

7) Не пий з поспіхом ані лакомо; **страви пережовуй добре**; добре стравлене вимагає, щоби пожива входила до жолудка як найдокладнійше розжована, бо тоді легше виділюють ся потрібні до стравлення соки. Вважай, щоб діланє соків не стримувало ся через надмірне уживанє цлинів.

8) Не перетяжуй жолудка надто **великою кількістю поживи**, бо тоді вимагає травленє значних сил, яких не достає опісля при твоїй роботі.

9) Привчи жолудок, **щоб правильно віддавав** всьо, що вже не дає ся зужитковати. Постійна неправильність в тім є нездорова, викликає всякі недомогня і спричинює забуреня в цілім тілі. Многим вистане один лик свіжої води натщо, щоб привести жолудок до правильности.

10) Не забувай, що чоловік, се сотворіне, **якому до життя конечно потрібний воздух**. Дбай отже, щоб добре провітрювати ті комнати, в яких пробуваєш так в часі роботи як і спаня. Навчи ся віддихати повною грудню, як йдеш до праці або вертаєш від неї. Віддихай все носом при замк-

нених устах! Тим способом сам вже нюх остереже тебе перед нездоровими випарами.

11) **Купай** кожного рана своє тіло у **воздусі**, а се при тій нагоді, коли миєш ся. Роздягни ся тоді а вікно відчини. Колиб се було неможливо з огляду на сусідів то заслони вікно легкою заслоною. Нема красшого средства загартувати тіло, нема лучного способу спричинити живіший обіг крови в шкірі. Та перестань, нім стане тобі холодно, а коли се холодніша пора року, одягни ся сейчас тепло.

12) Як маєш змогу **купати ся під тушом**, то використуй се по занечищуючій або спричинючій поченє праці щодня а найменше вже раз на тиждень. Довгі теплі купелі томлять; короткі, холодні підбадьорюють. В зимі не замочуй при тім волося.

13) Маєш нагоду **купати ся в чистім ставі, мори або ріці** користай з неї пильно, але не купай ся ніколи за довго. Не поликай в часі купелі води. Злучи воздушну кушіль з водою так, щоб не чув ся опісля утомленим або щоб не стало тобі холодно, лиш щоб був свіжий та почув при тім миле тепло.

14) **Сонішних купелїв** уживай більше обережно чим воздушних. Не роби сего більше як два до три рази в тиждень, а кожного разу не довше як 20 до 30 минут; голову бережи при тім перед прямим сьвітлом сонця; що пять минут роби чверть звороту, щоб охоронити ся від соняшного удару. Тиж не маєш обсмалити шкіру на чорно як у яко-

гось Мулята; а дуже легко можеш собі зашкодити, а не допомогти.

15) Дбай про **чистоту свого біля і одіня**, так як тіла. При занеочищуючій роботі відложи своє звичайне одіне до праці або до ходу.

16) Не одівай ся за тепло, бо розігрієш дуже при праці своє тіло. Не бери **неперепускаємого одіня**, хиба, що сего вимагає конечно твоє зване; таке одіне відбирає тілови важну можливість управильнювати теплоту та збувати ся всяких нечистих материй, які виділює шкіра. Ноги вбрай тепло і сухо, а голову холодно!

17) Скільки одностороннійша праця твого звання, стільки конечнійше для твого тіла, щоб вибрав для рівноваги, для виправи нечинних сил, **якесь побічне занятє**.

18) Працюєш умом, то не погорджуй потрібною для тіла **ручною роботою**. Сам рубай дрова; з трісками дерева втікають з голови мухи.

19) Коли працюєш руками, то напружи у вільні хвили і свій ум; кождий з нас має все ще дещо довчити ся, чим жите стає вартнійше. **Праця в полі і в городі** є найкрасшим зрівноваженєм для того, хто працює в замкненій комнаті або ночию. Руханка се найлучше занятє для того, якого праця не напружує тіла.

20) **Сім до вісім годин сну** вистане для дорослого на відпочинок. Щоб сон був скріпляючий, старай ся, щоби був доступ свіжого воздуху. Як твоє тіло вимагає короткого спочинку в полудне,

то зроби се радше перед як по їдї. Прийдеш до
стола випочатий і лучше буде смакувати їда. Що
з 24 годин дня остане тобі по твоїй праці з сего
добру пайку посьвати своїй рідні, а другу твому
дальшому образованию.

ШВЕЦЬ В РАЮ.

—o—

Сидить баба сама в хаті, згадує небіщика чоловіка тай плаче, що другий вже не такий добрий. Аж тут входить вандрівний швець тай просить милостині; а йшов він з далекого села, що звало ся Рай. Дурна баба й гадає, що се небесний рай тай питає, чи не видів він там єї небіщика, що вмер перед роком.

„Ай”, каже швець, там тільки душ; скажіть мені в яким одіню ви його поховали, може по сім й нагадаю”.

„Його” — каже баба — „поховали в білім простиралі та баранковій шапці”.

„Ага того”, говорить швець, „того знаю добре; він не має ні чобіт, ні сірачини, ні штанів, ні сорочки, та ходить як яка сновида лише в простиралі; всі бавлять ся, а він не має сотика та жие з милостині, яку дають йому другі душі”.

Баба плаче над горем свого чоловіка тай питає шевця, чи не ме він вертати до раю. А він й каже:

„За чотирнайцять днів буду там знова”.

Просить вона його отже, щоб взяв дещо для її чоловіка. А швець тому й рад.

Небавком входить баба з вузликом повним

всякого шматя, дає шевцеві ще й двацять срібних тай питає, коли прийде він в друге та принесе їй вістку.

„Далека дорога”, каже швець, „то й незараз му я вертати”.

А баба налякана, що єї небіщик знов може впасти в біду, дає шевцеві ще й всі ті гроші, які мала дома, аби він передав чоловікові.

Скоренько розпиршався наш швець, бо боявся, що надійде другий чоловік баби.

Так й було. Бо ледви він відійшов, входить до хати мужик, тай дивує ся, що єго баба чогось веселої співає.

А вона йому зараз й розказує, що чула від шевця за свого небіщика, та як передала йому до раю одіне й гроші.

Лютить ся мужик, але нічого не каже бабі, а ще й хвалить і питає, куди той швець пішов; він хотів би пігнати за ним конем та додати ще десять срібних, бо вона дала за мало грошній і небіщик недовго зможе з них жити.

Пішла баба сідлати коня, а мужик падькає, що його жінка така дурна та обіцює собі добре її обложити, як вже відбере від шевця одіне і гроші тай верне домів. Сів наш мужик на коня тай гонить за шевцем.

Але швець не в тімяз битий. Видить він, що хтось дорогою жене тай догадує ся, що се чоловік тої дурної баби. Кидає скоренько вузлик і правило — по яким можна було єго пізнати — за пліт в траву, а сам стає, спирає ся на палицю тай ніби на когось чекає.

„Чи не бачили ви”, кличе до него мужик, „чоловіка з вузликом і правилом?”

„Видів, видів, саме тепер утік у ліс”.

Хоче мужик гонити в ліс, але там великі мокляки так, що годі їхати конем. Злазить отже тай просить шевця, аби потримав коня, а сам біжить в ліс.

Та ледви він щез в лісі, взяв швець зза плота вузлик тай правило, сів на коня тай пігнав куди йому було треба.

Вертає мужик за якийсь час з ліса, дивить ся, а за тим чужим і за конем й слід пропав.

Бачить він, що се той самий пройдисьвіт та що вивів в поле й його, тай думає, як би то вибrehати ся перед жінкою.

А жінка вже йде проти него, бо задовго було їй чекати.

Дивує ся, що чоловік йде пішки та питає: „Чи дігнав ти шевця?”

„Дігнав”, каже мужик, „дігнав; та нарікав він, що дорога до раю дуже далека, то й дав я йому коня, щоб скорше туди прибув. Наказав я йому також передати конину твому небіщикови, аби мав чим і в раю їздити”.

Баба радує ся, що чоловік її так любить тай каже: „Коби ти, любчику, скоро вмер, то меш бачити, як я тебе щиро люблю. Щодня слати му тобі до раю всякого добра”.

Довго лютив ся мужик в душі на себе і на свою жінку, бо і пройдисьвіт вивів его в поле та ще й перед сусідами похвалила ся баба сим мудрим ділом.

